

Олена Скляр,

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Державний торговельно-економічний університет*

Наталія Крохмаль,

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії, соціології та політології,
Державний торговельно-економічний університет*

ЗАСТОСУВАННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ПІДХОДУ ДО ВИВЧЕННЯ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ

В умовах настання постіндустріальної доби і формування суспільства нового типу – інформаційного, поняття безпеки також набуває нового змісту. Зокрема, з'являються і нові способи протистояння такі, як гібридна війна. Незважаючи на те, що даний термін почав широко використовуватись у 2006 році для оцінки Другої ліванської війни, військово-політичного протистояння між Хезболлою та Ізраїлем, застосування інструментів та методів гібридних війн має глибокі історичні корені. Особливої актуальності проблема гібридних загроз та гібридних війн набуває в контексті досліджень сучасної неімперської політики РФ, яка виражається у провадженні політики «розумної сили», яка водночас є комбінацією методів «soft» і «hard power». Найяскравішими прикладами держав, проти яких росія застосовує стратегію ведення гібридної війни, є країни Балто-Чорноморської осі, а саме Білорусь, Молдова, Грузія та Україна. На думку української політичної та громадської діячки С. Бобровської, Кремль докладає всіх можливих зусиль для збереження цих держав у своєму фарватері, створюючи

так званий “пояс нестабільності”, тим самим зберігаючи контроль над виходом у Чорне море, і ширший вплив на Кавказі [1].

Російсько-українська війна продемонструвала необхідність пошуку нових концепцій безпеки у відповідь на якісну зміну загроз. Гібридні загрози характеризуються комплексною природою, що підкреслює актуальність застосування міждисциплінарного підходу до їх аналізу.

Метою даної статті є обґрунтування важливості застосування міждисциплінарних підходів для дослідження гібридних загроз, зважаючи на сутність цього явища.

Європейський центр з протидії гібридним загрозам «визначає гібридні загрози як скоординовані та синхронізовані дії, які навмисно спрямовані на системні вразливості демократичних держав та інститутів, за використанням широкого кола засобів» [2, с. 45]. Гібридна загроза поєднує в собі декілька типів загроз, що робить її більш складною та мультиаспектною. Український дослідник А. Хряпинський у своєму дослідженні виділяє та описує тринадцять сфер впливу гібридних загроз: політичну, економічну, інфраструктурну, правову, соціальну, культурну, військову, інформаційну, кібернетичну, публічного управління, дипломатичну, розвідувальну, комунікаційну [5, с. 62]. Зважаючи на комплексність і багатовимірність гібридних загроз, світова спільнота постала перед новим викликом – пошук нових, якісно-інноваційний підходів до їх вивчення та виявлення. Виявлення фактів застосування методів гібридного впливу є складним процесом як на практичному, так і на правовому рівні, оскільки одним з мотивів використання засобів гібридного впливу є уникнення від відповідальності. Оскільки гібридні загрози є результатом конвергенції звичайних та нетрадиційних форм тиску, їх

дослідження вимагають інтеграції та синтезу знань різних галузей науки. Перевагою міждисциплінарного підходу є використання теорій і методів різних дисциплін, що дозволяє сформувати спільне аналітичне поле і створити цілісну характеристику досліджуваного явища. Поданий підхід до дослідження феномену гібридних загроз має охоплювати такі дисципліни, як політологія, соціологія, військова справа, економіка, психологія, комунікаційні технології, кібернетика та інші. Також варто відзначити і роль міждисциплінарних галузей знань, які виникли у відповідь на потребу наукового осмислення комплексних проблем. Для дослідження гібридних загроз необхідно застосовувати такі напрями, як ризикологія, когнітивістика, глобалістика та інші. Ризикологія як поєднання політології, соціології, економіки, допоможе у дослідженні гібридних загроз як ризиків, які мають власні причини виникнення, особливості оцінювання та способи контролю над ними. Когнітивістика пропонує комплексне дослідження аспектів пізнання, мислення та ролі штучного інтелекту в процесах сприйняття інформації. Метод когнітивного моделювання негативного впливу гібридних загроз на національну безпеку держав вже активно застосовується в державному управлінні. Зокрема, метод побудови когнітивних карт оцінювання впливу гібридної загрози на визначені сфери національної безпеки держави «дає змогу кількісно оцінювати рівні небезпеки гібридних загроз та прогнозувати збитки для кожної сфери національної безпеки» [3, с. 11].

Вітчизняні вчені зазначають, що міждисциплінарність в гуманітарних науках характеризується такими тенденціями: «1) критичне відношення до дисциплін як окремих сфер; 2) стирання кордонів між гуманітарними та соціальними науками,

формування «неясного жанру», «подорожуючих концепцій»; 3) перехід від одиницності, неподільності знання і культури до узагальнюючих, об'єднавчих стратегій в рамках різних контекстів; 4) розвиток трансдисциплінарності та підприємництва в гуманітарній сфері, де гуманітарій працює в реальному часі з партнерами поза межами академічної установи» [4, с. 6]. З огляду на всеосяжний характер загроз і високий рівень взаємодії та взаємозалежності сфер їх впливу, міждисциплінарний метод може бути застосований для ґрунтового всебічного аналізу гібридних загроз з інтерпретацією науково значущих фактів і наданням рекомендацій для побудови стратегій управління ними і ліквідації їх впливу.

Для дослідження гібридних загроз сучасні дослідники застосовують широкий спектр загальнонаукових і спеціальних методів. Наприклад, системний метод дозволяє здійснити аналіз взаємозв'язків між елементами гібридного впливу. Структурно-функціональний метод допомагає у виявленні лінійних та нелінійних ефектів, що спричинені гібридними загрозами. Компаративний аналіз може бути застосований для порівняння особливостей застосування інструментів гібридного впливу в регіонах світу протягом різних історичних періодів. Метод case-study дозволяє дослідити конкретні випадки гібридних загроз – військового, інформаційного, економічного, дипломатичного характеру, з можливістю екстраполяції отриманих результатів на інші приклади. Метод математичного моделювання дозволяє створити формалізовану модель компонентів гібридної загрози і описати їх особливості та динаміку. Метод політичного прогнозування, який може включати сценарний метод та метод експертних оцінок, може бути застосований з метою надання

кваліфікованої оцінки можливих сценаріїв та варіантів розвитку політичної ситуації в умовах гібридних загроз, зокрема, він включає моделювання самої атаки, а також можливих сценаріїв реакції та протидії.

Як висновок, можна зазначити, що гібридні загрози – це характерна форма конфліктів ХХІ століття, що являє собою синтез традиційних і новітніх форм протистояння. Міждисциплінарний підхід до вивчення гібридних загроз забезпечує ряд переваг у вивченні цього явища: всебічне розуміння комплексного явища гібридних загроз завдяки інтеграції знань різних галузей наук, можливість застосування інноваційних методів дослідження, можливість формування нових наукових і дослідницьких парадигм, відсутність фрагментарності і забезпечення систематичності під час проведення досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бобровська С. Вибори в Грузії та Молдові: шанс для українського лідерства. *Українська правда*. 31 жовтня 2020. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/bobrovska/5f9dbd354ca15/>.
2. Глосарій з гібридних загроз. Erasmus + project WARN “Academic Response to Hybrid Threats”, 2024. 203 с.
3. Метод когнітивного моделювання негативного впливу гібридних загроз на національну безпеку держави / В. Ю. Богданович та ін. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України*. 2023. № 1 (77). С. 6-12. URL: <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2023-1-77/6-12>.
4. Огнев'юк В. О., Проценко О. Б., Мельниченко О. В. Міждисциплінарний підхід у професійній підготовці здобувачів вищої освіти в умовах магістратури (на прикладі навчальної дисципліни

«Освітологія»). *Освітологічний дискурс*. 2021. № 2 (33). С. 1-15.
URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36918>.

5. Хряпинський А. П. Сфери впливу та інструменти реалізації гібридних загроз: моделі та механізми. *Державне будівництво*. 2022. № 1 (31). С. 60-67. URL: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2022-2-06>.